

**НАЦІОНАЛЬНА КОМІСІЯ, ЩО ЗДІЙСНЮЄ ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ
У СФЕРАХ ЕНЕРГЕТИКИ ТА КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ**

РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ
функціонування ринку природного газу
за I квартал 2020 року

2020

Статтю 20 Закону України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» передбачені повноваження НКРЕКП щодо здійснення моніторингу, зокрема, функціонування ринку природного газу, який забезпечується шляхом проведення аналізу та оцінки ряду параметрів (показників).

Ці результати підготовлено на виконання вимог статті 24 Закону України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг», статті 4 Закону України «Про ринок природного газу», а також постанови НКРЕКП від 14.09.2017 № 1120 «Про затвердження Порядку здійснення Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, моніторингу ринків у сферах енергетики та комунальних послуг».

Інформація в цих результатах сформована на основі даних, отриманих НКРЕКП від суб'єктів ринку природного газу відповідно до затверджених форм звітності та на офіційні запити НКРЕКП протягом періоду моніторингу. Отримані дані можуть бути змінені (відкориговані) суб'єктами ринку природного газу після завершення періоду моніторингу.

Ціни, наведені в цих результатах, є середньозваженими.

Зміст

1. Загальний опис ринку природного газу	4
1.1. Споживання.....	4
1.2. Видобуток	4
1.3. Імпорт та експорт	5
1.4. Зберігання.....	6
2. Оптовий ринок природного газу України.....	7
3. Роздрібний ринок природного газу України	11
4. Конкуренція.....	14
5. Короткий огляд європейських газових ринків у IV кварталі 2019 року	15

1. Загальний опис ринку природного газу

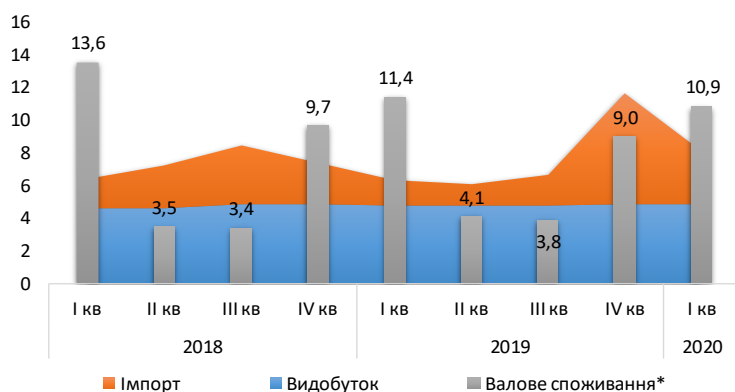
1.1. Споживання

Обсяг валового споживання природного газу у I кварталі 2020 року становив 10,9 млрд м³, що на 21 % більше показника попереднього кварталу та на 5 % менше ніж в аналогічному періоді попереднього року (рис. 1.1). Обсяг споживання природного газу побутовими споживачами у I кварталі 2020 року збільшився на 34 % порівняно з попереднім кварталом та зменшився на 15 %

* без урахування обсягів видобутку природного газу невизначеного власника

Рис. 1.1. Динаміка обсягів валового споживання та споживання побутовими споживачами, млрд м³

* без урахування обсягів видобутку природного газу невизначеного власника

Рис. 1.2. Динаміка обсягів споживання, видобутку та імпорту природного газу, млрд м³

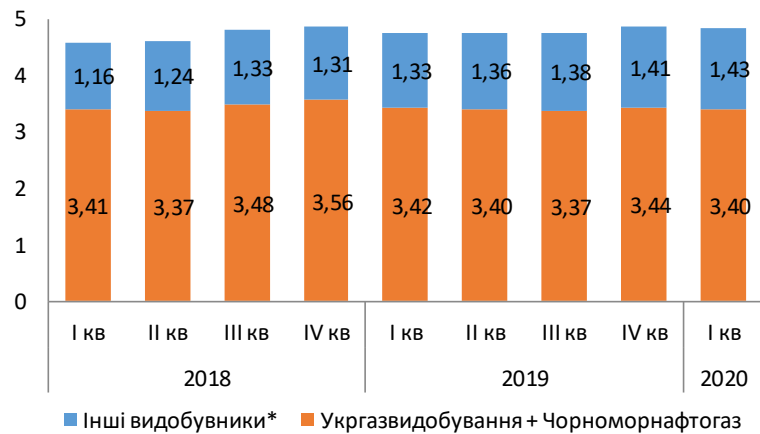
природного газу закачувались до підземних газосховищ. У I кварталі 2020 року обсяги видобутого та імпортованого природного газу покривали 75 % валового споживання, а в аналогічний період 2019 року – 55 %.

1.2. Видобуток

Обсяг видобутку¹ природного газу у I кварталі 2020 року зменшився на 23 млн м³ (або на 0,5 %) порівняно з попереднім кварталом та зріс на 80 млн м³ (або на 1,7 %) у порівнянні з аналогічним періодом минулого року.

Обсяги видобутку природного газу АТ «Укргазвидобування» та АТ «ДАТ «Чорноморнафтогаз» (рис. 1.3) у I кварталі 2020 року зменшились порівняно з попереднім кварталом на 35 млн м³ (або на 1 %) та на 14 млн м³ (або на 0,4 %) порівняно з аналогічним періодом минулого року.

¹ товарний природний газ

* без урахування видобутку природного газу не визначених власників

Рис. 1.3. Динаміка обсягів видобутку природного газу в розрізі видобувників, млрд м³

інших видобувників у загальному обсязі видобутку природного газу у I кварталі 2020 року становила 29,6 %, що на 0,5 п.п. більше ніж у попередньому кварталі (29,1 %) та на 1,5 п.п. більше ніж в аналогічному періоді попереднього року (28,1 %).

1.3. Імпорт та експорт

Загальний обсяг закупленого природного газу за кордоном у I кварталі 2020 року становив близько 2,7 млрд м³, з якого 2,2 млрд м³ (80 %) – імпорт природного газу, а 0,55 млрд м³ (20 %) – обсяг природного газу, який було закачано до підземних газосховищ у митному режимі митного складу². Крім цього, у I кварталі 2020 року 1,1 млрд м³ природного газу, який зберігався в газосховищах у митному режимі митного складу, було переведено в митний режим імпорту³. Таким чином, загальний обсяг імпорту природного газу у I кварталі 2020 року становив 3,3 млрд м³, що в 2 рази менше ніж у попередньому кварталі та в 2 рази більше ніж у I кварталі 2019 року.

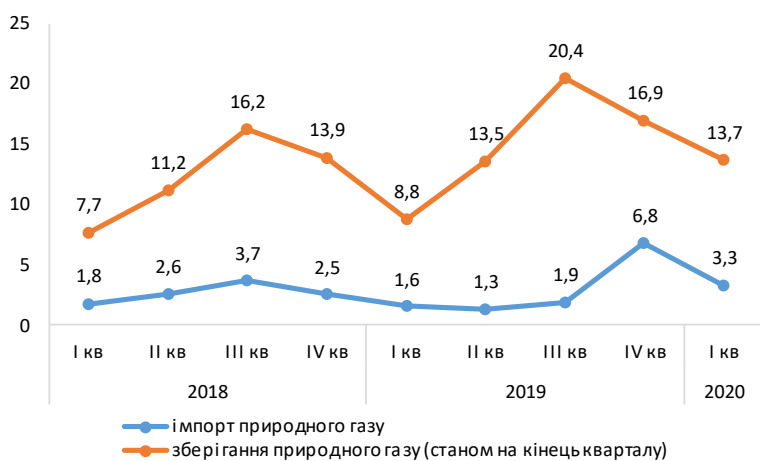

Рис. 1.4. Динаміка обсягів імпорту та зберігання природного газу, млрд м³

При цьому обсяг природного газу, який зберігався в газосховищах станом на кінець I кварталу 2020 року, становив 13,7 млрд м³, що на 19 % менше у порівнянні з кінцем попереднього кварталу та на 55,5 % більше у порівнянні з кінцем I кварталу 2019 року (рис. 1.4).

Таким чином, зменшення обсягів природного газу, який зберігався в газосховищах протягом I кварталу 2020 року, зумовлено його відбором для задоволення потреб споживачів у піковий період споживання протягом опалювального сезону.

Обсяг імпорту природного газу НАК «Нафтогаз України» у I кварталі 2020 року становив 445,85 млрд м³, що в 12 разів менше ніж у попередньому кварталі та на 35 % менше ніж у I кварталі 2019 року (рис. 1.5).

²Митний склад – це митний режим, відповідно до якого іноземні або українські товари зберігаються під митним контролем із умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (стаття 121 глави 20 Митного кодексу України).

³Митний режим імпорту (імпорт) – це митний режим, відповідно до якого іноземні товари після сплати всіх митних платежів, встановлених законами України на імпорт цих товарів, та виконання усіх необхідних митних формальностей випускаються для вільного обігу на митній території України (стаття 74 глави 13 Митного кодексу України).

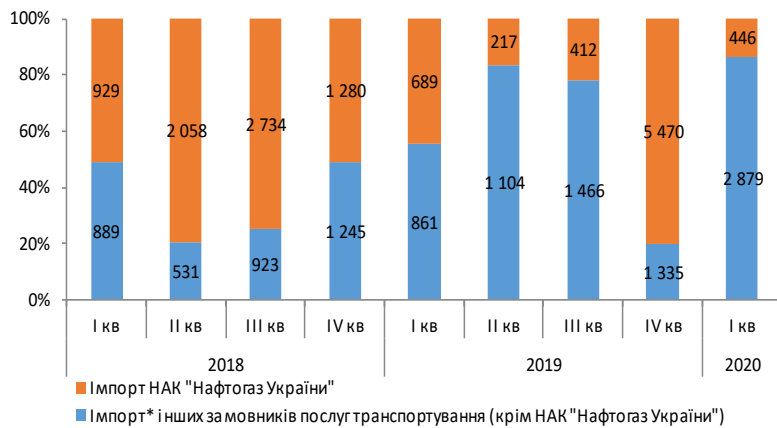

Рис. 1.5. Частка обсягів імпорту природного газу НАК «Нафтогаз України» та інших замовників послуг транспортування в загальному обсязі імпорту, млн м³

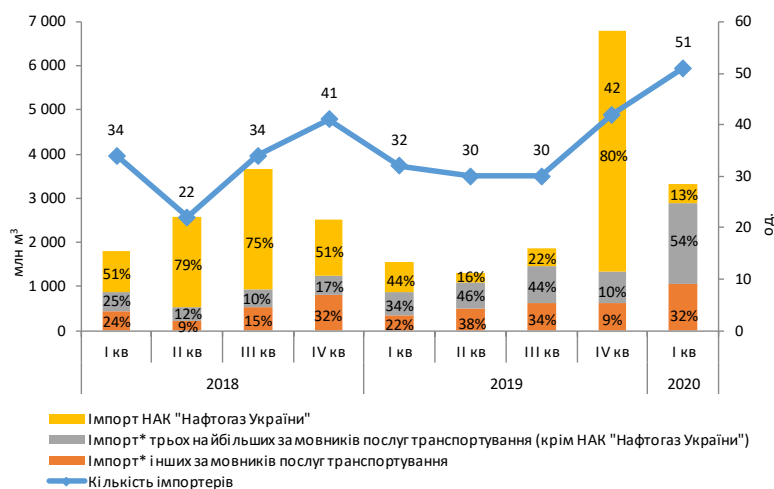

Рис. 1.6. Використання замовниками послуг транспортування міждержавних з'єднань для імпорту природного газу в динаміці

І кварталі 2020 року зросла на 23 п.п. порівняно з попереднім кварталом та на 10 п.п. у порівнянні з аналогічним періодом попереднього року.

Таким чином, частки імпорту трьох найбільших замовників послуг транспортування (крім НАК «Нафтогаз України») та інших імпортерів у загальному обсязі імпорту в І кварталі 2020 року порівняно з попереднім кварталом та І кварталом 2019 року значно зросли.

Слід також зазначити, що кількість імпортерів у І кварталі 2020 року зросла у порівнянні з попереднім кварталом та становила 51 суб'єкт, що є найбільшим значенням з початку 2017 року. При цьому загальна кількість замовників послуг транспортування, які використовували потужність міждержавних з'єднань у напрямі країни ЄС – Україна у І кварталі 2019 року, становила 41 суб'єкт. Водночас 23 замовники послуг зберігання у І кварталі 2020 року здійснили переведення обсягів природного газу, які зберігались у газосховищах, у митний режим імпорту.

Експорт природного газу у І кварталі 2020 року не здійснювався.

1.4. Зберігання

Станом на початок І кварталу 2020 року в підземних сховищах газу зберігалось 16,9 млрд м³ природного газу, що на 3,5 млрд м³ (або на 17 %) менше ніж на початок попереднього кварталу та на 3,1 млрд м³ (або на 22 %) більше ніж на початок І кварталу 2019 року (рис. 1.7). Водночас станом на кінець І кварталу поточного року в підземних газосховищах зберігалось вже 13,7 млрд м³ природного газу, що на 3,3 млрд м³ (або на 19,4 %) менше ніж на кінець IV кварталу 2019 року та на 4,9 млрд м³ (або на 55,5 %) більше ніж у відповідному періоді 2019 року.

Водночас обсяг імпорту інших замовників послуг транспортування (крім НАК «Нафтогаз України») у І кварталі 2020 року зріс більше ніж в 2 рази порівняно з IV кварталом 2019 року та в 3,3 рази у порівнянні з аналогічним періодом попереднього року.

У цілому у І кварталі 2020 року частка імпорту НАК «Нафтогаз України» в загальному обсязі імпорту у порівнянні з попереднім кварталом впала на 67 п.п. та становила 13 %, а в порівнянні з І кварталом 2019 року впала на 31 п.п. Слід зазначити, що це найменше значення починаючи з початку 2017 року.

Разом з тим частка імпорту трьох найбільших замовників послуг транспортування, які використовували потужність на міждержавних з'єднаннях для транспортування природного газу в напрямі країни ЄС – Україна (крім НАК «Нафтогаз України»), у І кварталі 2020 року становила 54 %, що на 44 п.п. більше ніж у попередньому кварталі та на 20 п.п. більше ніж у І кварталі 2019 року (рис. 1.6). Водночас частка імпорту всіх інших замовників послуг транспортування на міждержавних з'єднаннях у загальному обсязі імпорту в

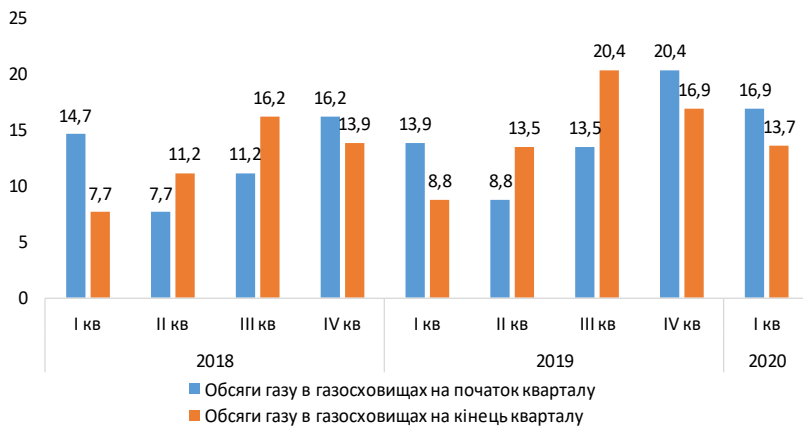

Рис. 1.7. Динаміка обсягів природного газу, що зберігалися в газосховищах, млрд м³

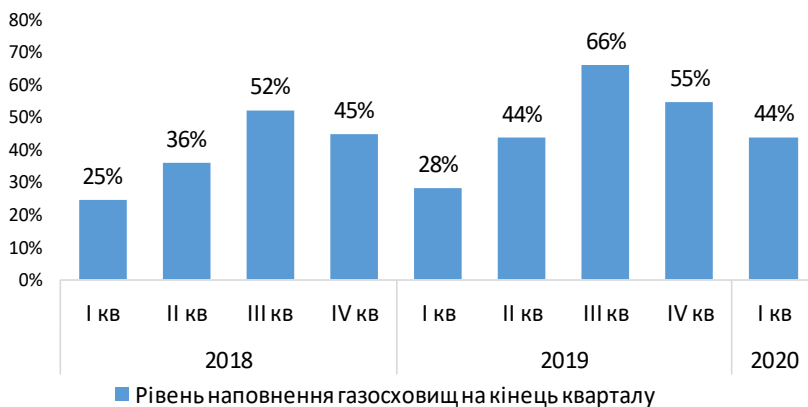

Рис. 1.8. Динаміка рівня наповнення підземних газосховищ на кінець кварталу, %

Рівень наповнення підземних газосховищ (рис. 1.8) станом на кінець I кварталу 2020 року становив 44 % від проєктної потужності, що на 11 п.п. менше ніж у попередньому кварталі (55 %) та на 16 п.п. більше ніж на кінець аналогічного періоду попереднього року (28 %).

Слід зазначити, що у I кварталі 2020 року замовники послуг зберігання (закачування, відбору) продовжували зберігати природний газ у підземних газосховищах у митному режимі митного складу, що дозволяє зберігати закуплений за кордоном природний газ без сплати податків та митних зборів протягом періоду⁴, визначеного податковим законодавством.

Так, у I кварталі 2020 року 0,55 млрд м³ природного газу було закачано до митного складу газосховищ (53 % від загального обсягу закачаного природного газу), що на 63 % менше ніж у попередньому кварталі. При цьому кількість замовників послуг, які у

I кварталі 2020 року здійснили закачування природного газу до митного складу газосховищ, становила 8 суб'єктів (15 – у IV кварталі, 27 – у III кварталі та 13 – у II кварталі 2019 року), а частка трьох найбільших таких замовників послуг зберігання (закачування, відбору) в загальному обсязі закачування природного газу до митного складу газосховищ у I кварталі 2020 року становила 92 % (у IV кварталі – 91 %, у III кварталі – 79 %, у II кварталі – 90 %).

Кількість замовників послуг зберігання нерезидентів, які користувалися потужностями газосховищ, у I кварталі 2020 року становила 22 суб'єкти. Слід також зауважити, що зазначені замовники у I кварталі 2020 року, як і в попередньому кварталі, зберігали природний газ лише в митному режимі митного складу.

2. Оптовий ринок природного газу України

Ціна, яка сформувалася на оптовому ринку природного газу України, знижувалась протягом п'яти кварталів поспіль та у I кварталі 2020 року становила 4 101 грн/тис. м³, що на 10,6 % менше ніж у попередньому кварталі та на 40 % менше у порівнянні з аналогічним періодом попереднього року (рис. 2.1). Для аналізу чинників, які впливають на формування зазначеної ціни, оптовий ринок природного газу України умовно можна поділити на два сегменти: регульований та нерегульований.

Регульований сегмент оптового ринку природного газу у I кварталі 2020 року функціонував згідно зі статтею 11 Закону України «Про ринок природного газу» та постановою Кабінету Міністрів

⁴1095 днів без сплати податків та митних зборів: <http://utg.ua/utg/psg/mytnyi-sklad.html>

України від 19.10.2018 № 867 «Про затвердження Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу», яка діє з 01 листопада 2018 року (далі – Положення про ПСО 867).

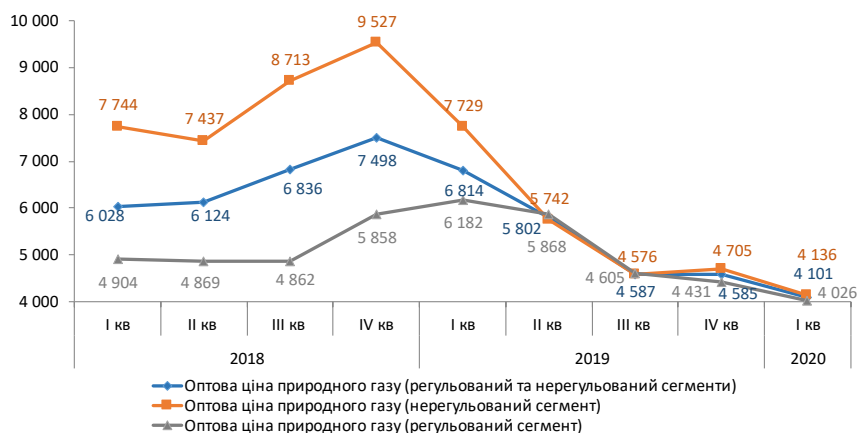

Рис. 2.1. Динаміка оптових цін на ринку природного газу, грн/тис. м³ (без ПДВ)

державного підприємства України «Міжнародний дитячий центр «Артек» та виробників теплової енергії для всіх категорій використання природного газу на умовах та у порядку, що визначені Положенням про ПСО 867;

НАК «Нафтогаз України» – придбавати природний газ, видобутий АТ «Укргазвидобування» та АТ «ДАТ «Чорноморнафтогаз», для формування ресурсу природного газу для вищезазначених споживачів на умовах, визначених Положенням про ПСО 867, та в інших оптових продавців, у тому числі за кордоном, у випадку, коли обсяги видобутку товарного природного газу АТ «Укргазвидобування» та АТ «ДАТ «Чорноморнафтогаз» недостатні для формування зазначеного ресурсу природного газу;

НАК «Нафтогаз України» – продавати природний газ постачальникам, на яких Положенням про ПСО 867 покладено спеціальні обов'язки, для потреб побутових споживачів, релігійних організацій (крім обсягів, що використовуються для провадження їх виробничо-комерційної діяльності) та державного підприємства України «Міжнародний дитячий центр «Артек» за цінами, на умовах та у порядку, що визначені Положенням про ПСО 867.

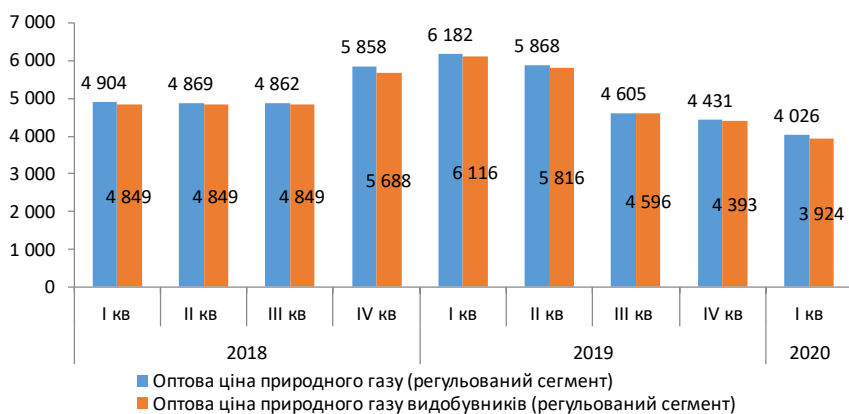

Рис. 2.2. Динаміка оптових цін на регульованому сегменті оптового ринку природного газу, грн/тис. м³ (без ПДВ)

менше на 9,2 % порівняно з попереднім кварталом та на 34,9 % у порівнянні з I кварталом 2019 року. Ціна оптового продажу природного газу АТ «Укргазвидобування» та АТ «ДАТ «Чорноморнафтогаз» для НАК «Нафтогаз України» у I кварталі 2020 року становила 3 924 грн/тис. м³ (без ПДВ) (рис. 2.2).

Таким чином, оптова ціна природного газу на регульованому сегменті ринку у I кварталі 2020 року знизилась порівняно з попереднім кварталом у зв'язку зі змінами, внесеними до

Положенням про ПСО 867 у рамках оптового ринку природного газу було покладено спеціальні обов'язки на:

АТ «Укргазвидобування» та АТ «ДАТ «Чорноморнафтогаз» – продавати видобутий природний газ НАК «Нафтогаз України» для формування ресурсу природного газу для побутових споживачів, релігійних організацій (крім обсягів, що використовуються для провадження їх виробничо-комерційної діяльності),

Додатково слід зазначити, що регульований сегмент оптового ринку природного газу з 01 квітня 2017 року по 01 листопада 2018 року функціонував у рамках дії постанови КМУ від 22.03.2017 № 187 (далі – Положення про ПСО 187).

Середньозважена оптова ціна природного газу на регульованому сегменті ринку у I кварталі 2020 року становила 4 026 грн/тис. м³ (без ПДВ), що

Положення про ПСО 867, та зниженням ціни на природний газ за кордоном. Водночас у порівнянні з I кварталом 2019 року оптова ціна природного газу на регульованому сегменті ринку у I кварталі 2020 року була значно нижчою.

Ціни на нерегульованому сегменті оптового ринку природного газу в I кварталі 2020 року знизились порівняно з попереднім кварталом (рис. 2.3). Так, оптова ціна природного газу (нерегульований сегмент) у I кварталі поточного року склала 4 136 грн/тис. м³ (без ПДВ), що менше на 570 грн/тис. м³ (або на 12,1 %) ніж у IV кварталі 2019 року та на 3 593 грн/тис. м³ (або на 46,5 %) у порівнянні з аналогічним періодом попереднього року.

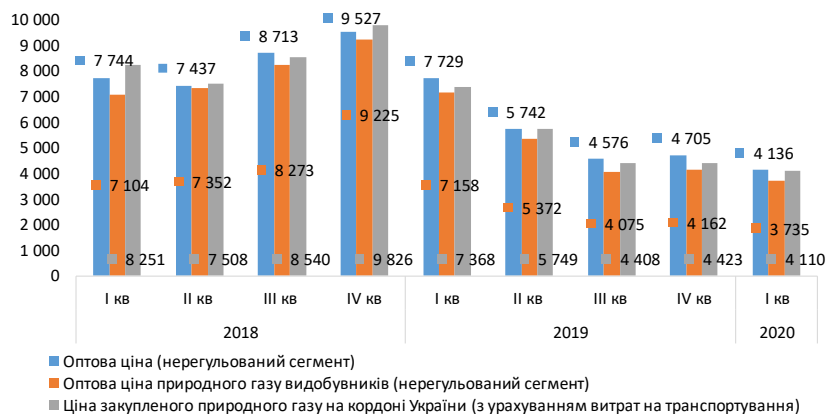

Рис. 2.3. Динаміка оптових цін на нерегульованому сегменті ринку природного газу, грн/тис. м³ (без ПДВ)

426 грн/тис. м³) у порівнянні з IV кварталом 2019 року та на 48 % (або на 3 423 грн/тис. м³) порівняно з I кварталом 2019 року і становила 3 735 грн/тис. м³.

У I кварталі 2020 року ціна на регульованому сегменті оптового ринку природного газу була нижчою ніж оптова ціна на газ на нерегульованому сегменті на 110 грн/тис. м³ (або на 3 %), а в IV кварталі 2019 року – нижчою на 274 грн/тис. м³ (або на 6 %). Водночас у I кварталі 2019 року ціна на регульованому сегменті ринку була нижчою ніж оптова ціна на газ на нерегульованому сегменті на 1 547 грн/тис. м³ (або на 20 %).

З метою балансування газотранспортної системи оператор ГТС здійснює балансуючі дії. У разі якщо замовники послуг транспортування у встановлені законодавством терміни не врегулювали свій негативний/позитивний небаланс, до них згідно із законодавством застосовується плата за добовий небаланс:

якщо обсяг добового небалансу замовника послуг транспортування природного газу за газову добу є позитивним, то вважається, що замовник послуг транспортування природного газу на підставі попередньої згоди, наданої на умовах договору на транспортування природного газу, продав оператору газотранспортної системи природний газ в обсязі добового небалансу і, відповідно, має право на отримання грошових коштів від оператора газотранспортної системи у розмірі плати за добовий небаланс;

якщо добовий небаланс замовника послуг транспортування природного газу за газову добу є негативним, то вважається, що замовник послуг транспортування природного газу на підставі попередньої згоди, наданої на умовах договору на транспортування природного газу, придбав природний газ в оператора газотранспортної системи в обсязі добового небалансу та повинен сплатити оператору газотранспортної системи плату за добовий небаланс.

Плата за добовий небаланс має відображати витрати та враховувати вартість вчинення балансуючих дій оператором газотранспортної системи, а також величину коригування, що дорівнює 10 %.

Плата за добовий небаланс для замовника послуг транспортування природного газу розраховується без урахування величини коригування (у сторону збільшення при негативних небалансах та в сторону зменшення при позитивних небалансах), якщо обсяг добового небалансу

Ціна закупленого природного газу на кордоні України (з урахуванням витрат на транспортування) у I кварталі 2020 року порівняно з попереднім кварталом зменшилась на 7 % та становила 4 110 грн/тис. м³. Водночас порівняно з I кварталом 2019 року ціна закупленого природного газу на кордоні України впала на 44,2 %.

Оптова ціна природного газу видобувників у I кварталі 2020 року зменшилась на 8,8 % (або на

не перевищує допустиме відхилення в розмірі 10 % від обсягів природного газу, поданих на точках виходу (позитивний небаланс) або точках входу (негативний небаланс).

Для цілей розрахунку плати за добовий небаланс застосовується маржинальна ціна придбання/продажу природного газу, визначена відповідно до законодавства.

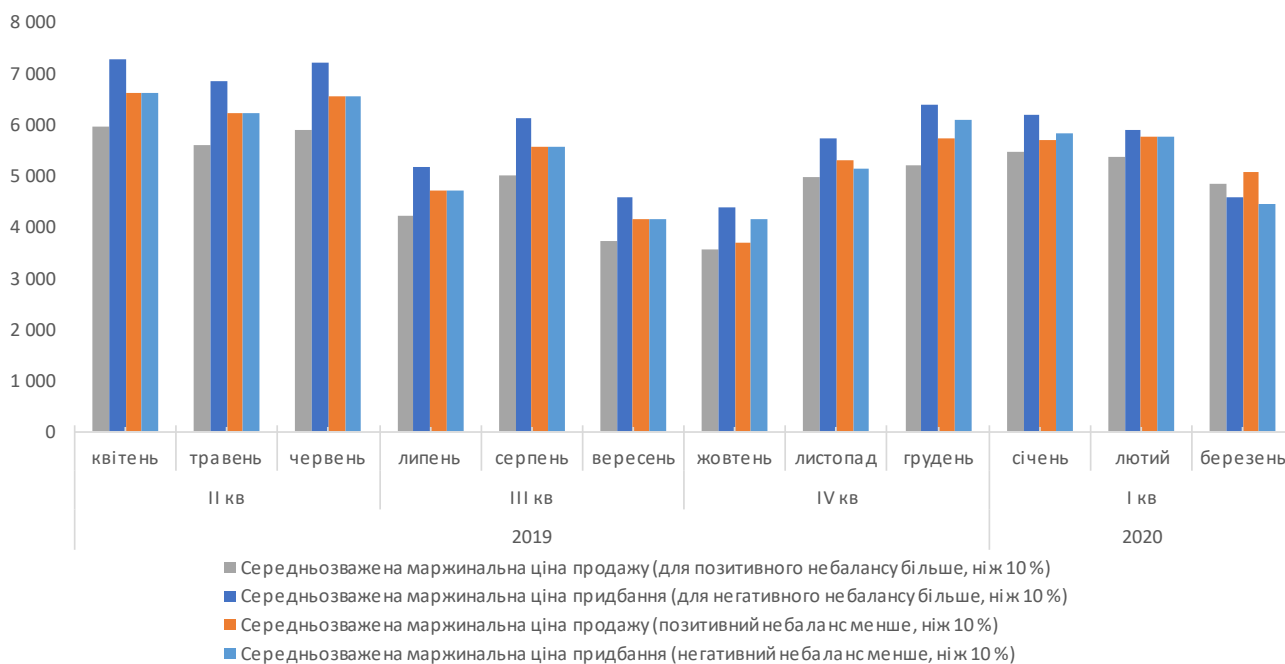

Рис. 2.4. Динаміка маржинальної ціни придбання/продажу природного газу для негативних/позитивних небалансів більше та менше ніж 10 %, грн/тис. м³ (без ПДВ)

Слід зазначити, що з метою стимулювання замовників послуг транспортування уникати виникнення добових позитивних/негативних небалансів та у разі виникнення врегулювати їх самостійно шляхом купівлі/продажу природного газу на ринку плата за негативний добовий небаланс повинна бути вищою ніж ціна природного газу на нерегульованому сегменті ринку, а за позитивний – нижчою.

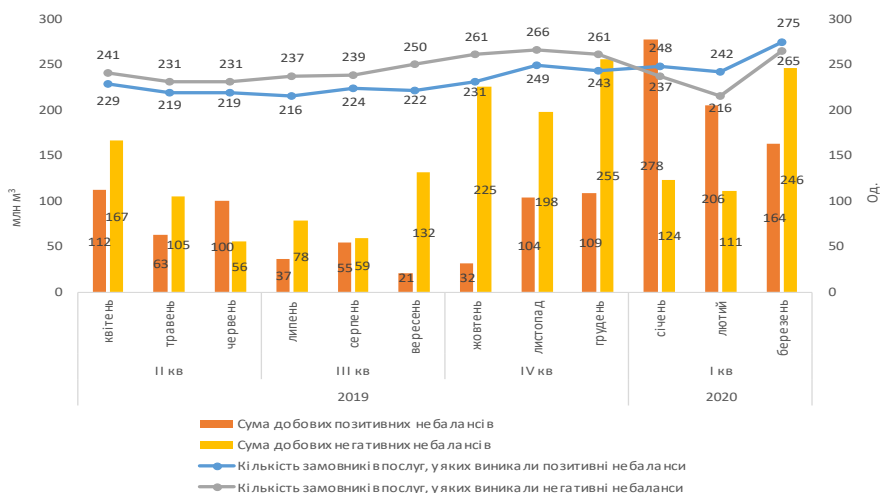

Рис. 2.5. Динаміка добових позитивних/негативних небалансів та кількість замовників послуг транспортування, у яких виникали небаланси

У I кварталі 2020 року сума добових позитивних небалансів була в 2,6 раза більшою ніж у IV кварталі 2019 року (рис. 2.5). Водночас сума добових негативних небалансів у I кварталі 2020 року була на 29 % меншою ніж у IV кварталі 2019 року. Слід зазначити, що частка добових негативних небалансів у валовому споживанні природного газу у I кварталі 2020 року становила 4,4 %, що майже вдвічі менше ніж у попередньому кварталі.

Кількість замовників послуг транспортування, які потрапляли в небаланси, у I кварталі 2020 року порівняно з попереднім кварталом у цілому не змінилась. При цьому загальна кількість активних замовників послуг транспортування у I кварталі 2020 року становила 354 суб'єкти, з яких 82 % потрапили в позитивні небаланси, а 81 % – у негативні.

Неврегулювання замовниками послуг своїх небалансів, імовірно, також пов'язано із недостатньою ліквідністю оптового ринку природного газу та недостатністю стимулів для замовників послуг транспортування здійснювати купівлю-продаж природного газу на оптовому ринку для балансування. Запровадження добового балансування є важливим кроком у напрямі розвитку ліквідності короткострокового оптового ринку (купівля-продаж природного газу в межах однієї доби) та лібералізації ринку природного газу в цілому.

3. Роздрібний ринок природного газу України

Роздрібна ціна на природний газ для побутових споживачів у I кварталі 2020 року становила 4 206 грн/тис. м³, що менше на 9 % у порівнянні з попереднім кварталом та на 34 % у порівнянні з I кварталом 2019 року (рис. 3.1). При цьому роздрібна ціна природного газу для непобутових споживачів у I кварталі 2020 року знизилась на 11,5 % порівняно з попереднім кварталом та на 39 % у порівнянні з аналогічним періодом попереднього року і становила 4 263 грн/тис. м³.

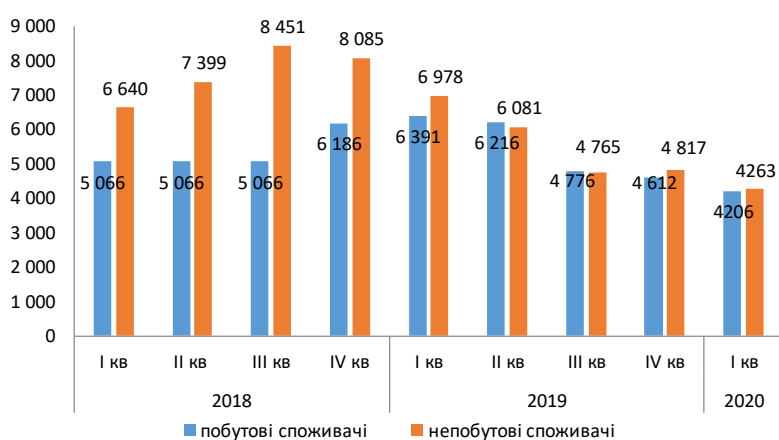

Рис. 3.1. Динаміка цін на роздрібному ринку природного газу (без урахування тарифів на транспортування та розподіл природного газу та ПДВ), грн/тис. м³

природного газу для побутових споживачів у I кварталі 2020 року була практично на одному рівні з ціною для непобутових споживачів, хоча в IV кварталі 2019 року ціна для побутових споживачів була

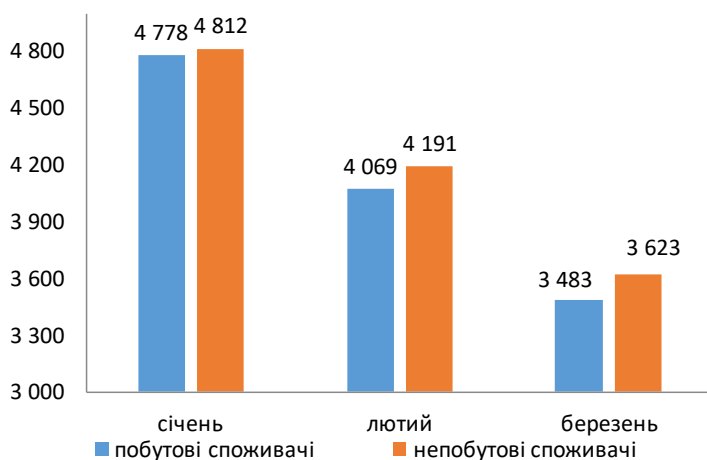

Рис. 3.2. Динаміка цін на роздрібному ринку природного газу (без урахування тарифів на транспортування та розподіл природного газу та ПДВ), грн/тис. м³

Роздрібна ціна для побутових споживачів протягом I кварталу 2020 року як знижувалась, так і зростала: зросла на 9 % у січні порівняно з груднем, зменшилась на 15 % та 14 % у лютому порівняно з січнем та, відповідно, у березні порівняно з лютим (рис. 3.2). Водночас ціни для непобутових споживачів протягом I кварталу 2020 року також як зростали, так і знижувались: зросли на 4 % у січні порівняно з груднем, зменшились на 13 % та 14 % у лютому порівняно з січнем та, відповідно, у березні порівняно з лютим.

У цілому роздрібна ціна природного газу для побутових споживачів у I кварталі 2020 року була практично на одному рівні з ціною для непобутових споживачів, хоча в IV кварталі 2019 року ціна для побутових споживачів була на 4 % нижча ніж для непобутових споживачів.

Для аналізу чинників, які впливають на формування роздрібної ціни, роздрібний ринок можна умовно поділити на регульований та нерегульований сегменти. У I кварталі 2020 року регульований сегмент функціонував згідно зі статтею 11 Закону України «Про ринок природного газу» та Положенням про ПСО 867, яким було покладено спеціальні обов'язки на:

постачальників природного газу – постачати природний газ побутовим споживачам, релігійним організаціям (крім обсягів, що використовуються для провадження їх виробничо-комерційної

діяльності) та державному підприємству України «Міжнародний дитячий центр «Артек» за цінами, на умовах та у порядку, що визначені Положенням про ПСО 867;

НАК «Нафтогаз України» – постачати природний газ виробникам теплової енергії для виробництва теплової та електричної енергії за цінами, на умовах та у порядку, визначених Положенням про ПСО 867;

НАК «Нафтогаз України» – постачати природний газ побутовим споживачам, релігійним організаціям (крім обсягів, що використовуються для провадження їх виробничо-комерційної діяльності) та державному підприємству України «Міжнародний дитячий центр «Артек», постачання яким у відповідному періоді (місяці постачання) не здійснює інший постачальник (у тому числі інший постачальник із спеціальними обов'язками відповідно до цього Положення), на умовах та у порядку, що визначені цим Положенням.

Додатково слід зазначити, що регульований сегмент роздрібного ринку природного газу з 01 квітня 2017 року по 01 листопада 2018 року функціонував у рамках дії Положення про ПСО 187.

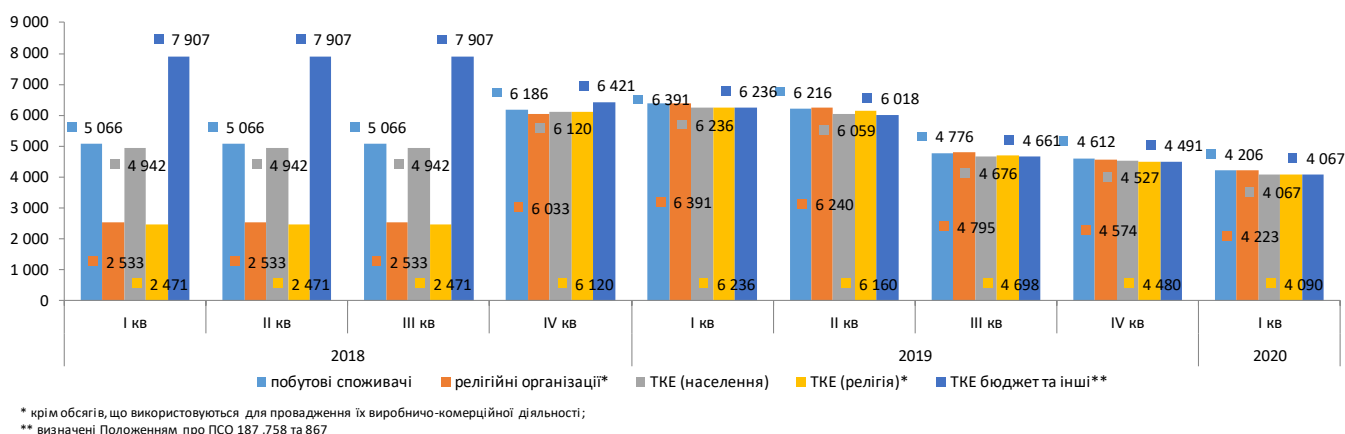

Рис. 3.3. Динаміка цін на регульованому сегменті роздрібного ринку природного газу (без урахування тарифів на транспортування та розподіл природного газу та ПДВ), грн/тис. м³

Роздрібна ціна на регульованому сегменті ринку природного газу знизилась у I кварталі 2020 року порівняно з попереднім кварталом для всіх категорій споживачів у середньому на 11 % у зв'язку зі змінами, внесеними до Положення про ПСО 867, та зниженням ціни на природний газ за кордоном (рис. 3.3). У порівнянні з I кварталом 2019 року роздрібна ціна на регульованому сегменті ринку природного газу у I кварталі 2020 року зменшилась для всіх категорій споживачів, зокрема

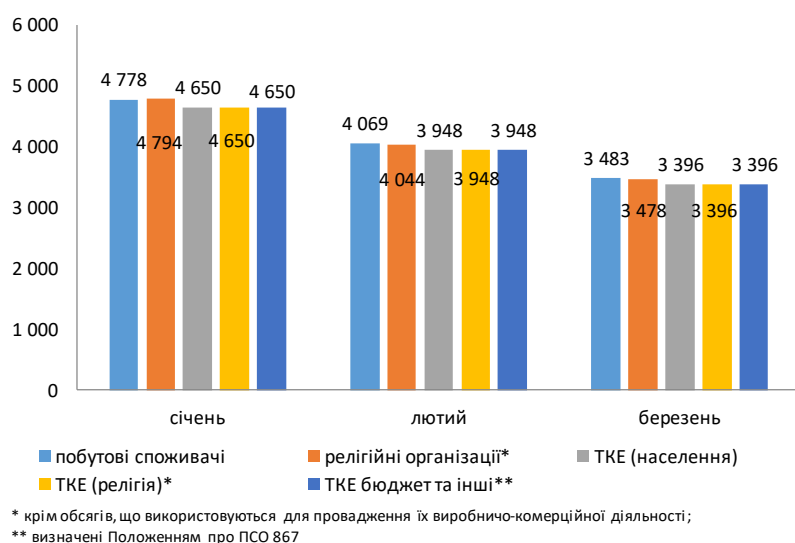

Рис. 3.4. Динаміка цін на регульованому сегменті роздрібного ринку природного газу (без урахування тарифів на транспортування та розподіл природного газу та ПДВ), грн/тис. м³

для побутових споживачів – на 34 %, для релігійних організацій, крім обсягів, що використовуються для їх виробничо-комерційної діяльності (далі – релігійні організації) – на 34 %, для виробників теплової енергії (для потреб релігійних організацій), виробників теплової енергії (надання послуг з опалення та постачання гарячої води населенню) та виробників теплової енергії (для потреб бюджетних організацій та інших суб'єктів господарювання) – на 34,4 %, 34,8 % та 34,8 % відповідно. Слід зазначити, що в рамках вимог Положення про ПСО 187 у жовтні 2018 року ціни на природний газ для релігійних організацій та виробників

теплової енергії (для потреб релігійних організацій) були вдвічі меншими ніж для побутових споживачів та виробників теплової енергії (надання послуг з опалення та постачання гарячої води населенню). З 01 листопада 2018 року Положенням про ПСО 867 ціни на природний газ для релігійних організацій та виробників теплової енергії (надання послуг з опалення та постачання гарячої води релігійним організаціям) були прирівняними до цін на природний газ для населення та виробників теплової енергії (надання послуг з опалення та постачання гарячої води населенню) відповідно, що призвело до їх значного зростання.

Протягом I кварталу 2020 року (січень – березень) вищезазначені ціни зростали та знижувались однаково для кожної категорії споживачів: у січні зросли на 9 %, у лютому зменшились на 15 % та в березні зменшились на 14 % (рис. 3.4).

У цілому середньозважена роздрібна ціна для побутових та непобутових споживачів, яка сформувалась на регульованому сегменті ринку природного газу, у I кварталі 2020 року становила 4 067 грн/тис. м³ (без ПДВ), що на 12,4 % менше ніж роздрібна ціна на ринку природного газу із вільним ціноутворенням за аналогічний період попереднього року, а у I кварталі 2019 року – менше на 24,7 % у порівнянні з I кварталом 2018 року.

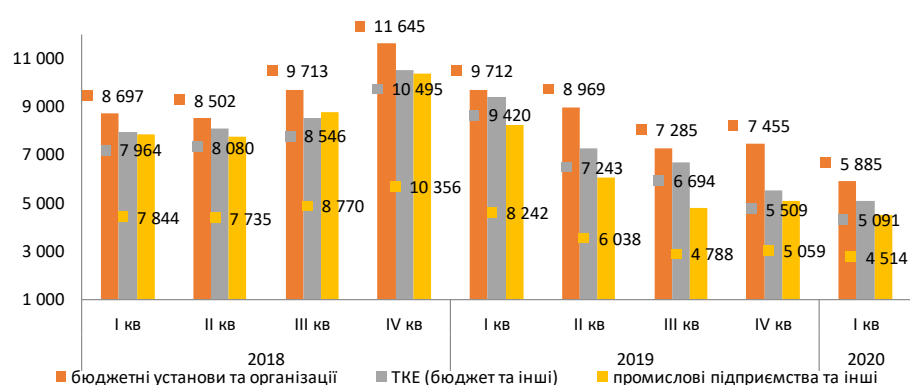

Рис. 3.5. Динаміка цін на нерегульованому сегменті роздрібного ринку природного газу (без урахування тарифів на транспортування та розподіл природного газу та ПДВ), грн/тис. м³

На нерегульованому сегменті роздрібного ринку природного газу ціна природного газу для непобутових споживачів у I кварталі 2020 року зменшилась на 11 % у порівнянні з попереднім кварталом та на 45 % порівняно з аналогічним періодом попереднього року. Так, у I кварталі 2020 року роздрібна ціна зменшилась порівняно з попереднім кварталом для

бюджетних установ та організацій на 1570 грн/тис. м³ (або на 21 %), для виробників теплової енергії для потреб бюджетних установ та інших – на 418 грн/тис. м³ (або на 8 %), а для промислових підприємств та інших суб'єктів господарювання – на 545 грн/тис. м³ (або на 11 %) (рис. 3.5). Водночас ціна природного газу в I кварталі 2020 року порівняно з аналогічним періодом попереднього року зменшилась для бюджетних установ та організацій на 3 827 грн/тис. м³ (або на 39 %), для виробників теплової енергії для бюджетних установ та організацій та інших – на

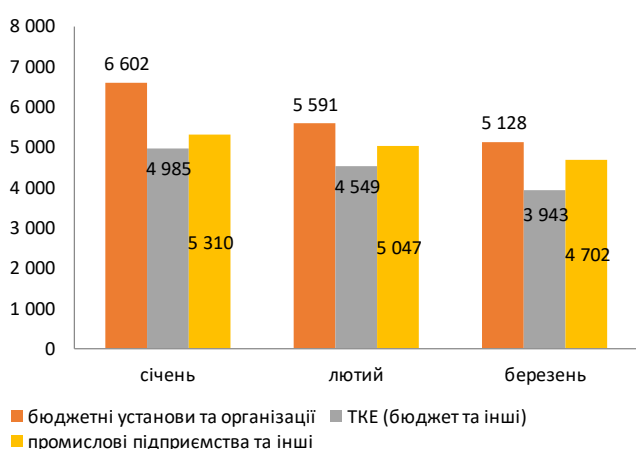

Рис. 3.6. Динаміка цін на нерегульованому сегменті роздрібного ринку природного газу (без урахування тарифів на транспортування та розподіл природного газу та ПДВ), грн/тис. м³

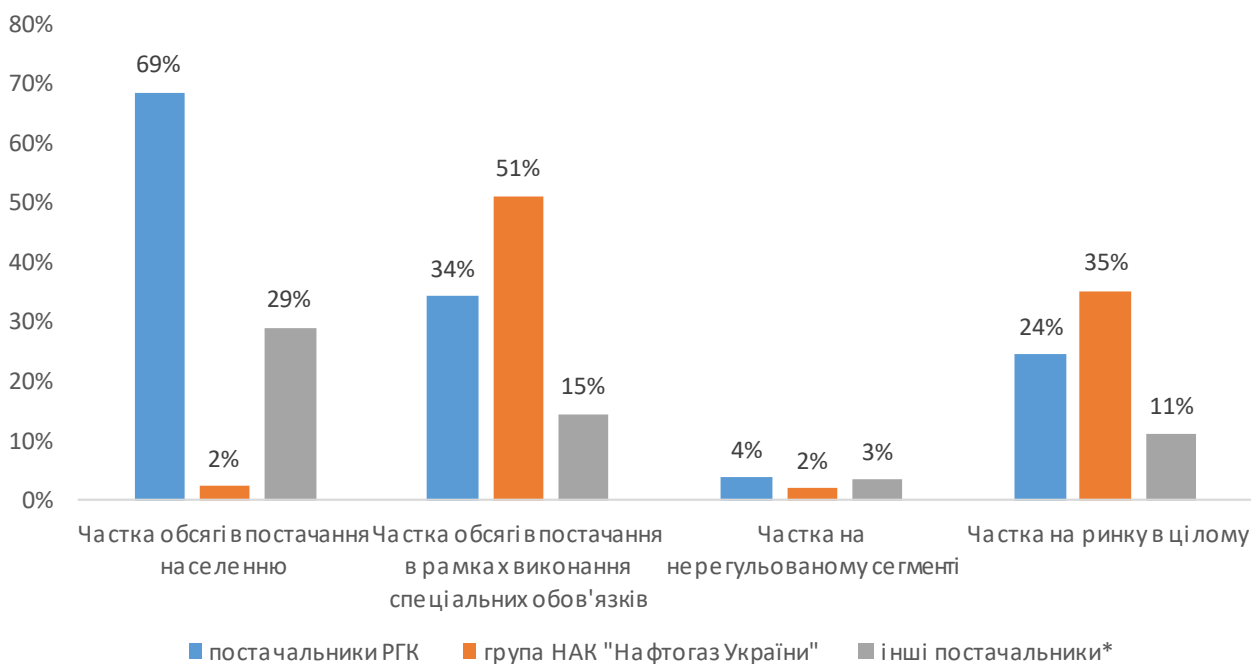
4 329 грн/тис. м³ (або на 46 %) та для промислових підприємств та інших суб'єктів господарювання – на 3 728 грн/тис. м³ (або на 45 %). Найбільше у I кварталі 2020 року у порівнянні з IV кварталом 2019 року зменшилась ціна на газ для бюджетних установ та організацій. Слід зазначити, що серед споживачів на нерегульованому сегменті роздрібного ринку ціна для бюджетних установ та організацій залишається найвищою. Таким чином, ціна на роздрібному ринку природного газу (нерегульований сегмент) у I кварталі 2020 року формувалась під впливом зниження ціни на оптовому ринку природного газу (нерегульований сегмент).

Разом з тим протягом I кварталу 2020 року (січень – березень) ціни на природний газ на нерегульованому сегменті роздрібного ринку знижувались по всіх категоріях споживачів, окрім промислових підприємств та інших суб'єктів господарювання, для яких у січні 2020 року ціна природного газу зросла (рис. 3.6). Водночас найбільше падіння ціни на природний газ зафіксовано для бюджетних установ та організацій у лютому 2020 року – на 15 %, а також для виробників теплової енергії для бюджетних установ та організацій та інших у березні 2020 року – на 13 %.

4. Конкуренція

Протягом I кварталу 2020 року на ринку природного газу здійснювали діяльність 263 постачальники природного газу. За оцінкою НКРЕКП, у I кварталі 2020 року близько 69 % обсягів постачання природного газу населенню здійснювалось постачальниками, контрольні пакети акцій (часток, паїв) яких знаходились у власності операторів ГРМ (об'єднаних під брендом «Регіональна газова компанія»⁵) (далі – постачальники РГК), близько 2 % – групою НАК «Нафтогаз України» та близько 29 % обсягів – іншими постачальниками (рис. 4.1).

Частка обсягів природного газу, які постачались постачальниками РГК в рамках виконання вимог Положення про ПСО 867 у I кварталі 2020 року, становила близько 34 %, групою НАК «Нафтогаз України» – близько 51 % та іншими постачальниками – близько 15 % обсягів. Однак слід зазначити, що НАК «Нафтогаз України» у I кварталі 2020 року був основним постачальником природного газу для потреб виробників теплової енергії (ТКЕ) в рамках виконання вимог Положення про ПСО № 867.

*які здійснювали постачання природного газу в рамках виконання вимог Положення про ПСО № 867

Рис. 4.1. Частки обсягів постачання природного газу населенню, в рамках виконання спеціальних обов'язків, на нерегульованому сегменті ринку та на ринку в цілому основних груп компаній, %

Разом з тим частка обсягів природного газу, які постачалися постачальниками РГК, на нерегульованому сегменті роздрібного ринку у I кварталі 2020 року склала близько 4 %, групою НАК «Нафтогаз України» – близько 2 % та іншими постачальниками, які здійснювали постачання природного газу в рамках виконання вимог Положення про ПСО № 867, на нерегульованому сегменті роздрібного ринку – близько 3 %.

⁵ <https://104.ua/ua/rgc/id/regionalna-gazova-kompanija-9539#sub9541>.

Водночас частка обсягів природного газу, які постачалися постачальниками РГК, на роздрібному ринку в цілому у I кварталі 2020 року склала близько 25 %, групою НАК «Нафтогаз України» – близько 35 % та іншими постачальниками, які здійснювали постачання природного газу в рамках виконання вимог Положення про ПСО № 867, на роздрібному ринку в цілому – близько 11 %.

5. Короткий огляд європейських газових ринків у IV кварталі 2019 року⁶

- У IV кварталі 2019 року обсяг споживання природного газу в ЄС був практично таким же (+ 0,1 %), як і в IV кварталі 2018 року, на противагу попереднім двом кварталам, коли спостерігалось зростання споживання (13 % та 7 %) у порівнянні з відповідними періодами попереднього року. Обсяги виробництва електричної енергії електростанціями, які працюють на природному газі, зростали повільніше ніж у попередні періоди – на 6 % у порівнянні з відповідним періодом 2019 року, а «м'якші», ніж зазвичай, погодні умови зменшили потреби в тепловій енергії в деяких країнах ЄС. В абсолютних цифрах обсяг споживання природного газу у IV кварталі 2019 року становив 139 млрд м³. У 2019 році обсяг споживання природного газу в ЄС склав 482 млрд м³, що на 2 % більше ніж у 2018 році з обсягом споживання 472 млрд м³.
- Обсяг видобутку природного газу в ЄС у IV кварталі 2019 року впав на 12 % у порівнянні з відповідним кварталом 2018 року та становив 26 млрд м³. Обсяг видобутку природного газу скоротився в усіх країнах ЄС, які є основними видобувниками природного газу, у тому числі Нідерландах – на 23 % (найстрімкіше падіння протягом чотирьох останніх років) та Румунії – на 4 %. У Великобританії обсяг видобутку у IV кварталі зріс лише на 1 %. В цілому у 2019 році обсяг видобутку природного газу в ЄС склав 109 млрд м³, що на 9 % менше ніж у 2018 році. У Нідерландах обсяг видобутку природного газу у 2019 році склав 33 млрд м³, у Румунії – 10 млрд м³, у Німеччині – 6 млрд м³, а в Італії – 5 млрд м³. У Великобританії обсяг видобутку природного газу у 2019 році склав майже 40 млрд м³. Зменшення обсягів видобутку природного газу в ЄС та зростання обсягів його споживання вказує на зростання залежності від імпорту газу, яка зросте ще більше після виходу Великобританії зі складу ЄС.
- Чистий імпорт природного газу в ЄС у IV кварталі 2019 року зріс лише на 8 % у порівнянні з IV кварталом 2018 року. У IV кварталі 2019 року обсяг чистого імпорту природного газу (107 млрд м³) та обсяги власного видобутку (26 млрд м³) не в повному обсязі покривали споживання природного газу, яке складало 139 млрд м³. В опалювальний період також використовувались газосховища (обсяги запасів зменшились на 6 млрд м³). Обсяг імпорту природного газу трубопровідним транспортом з Росії у IV кварталі 2019 року зріс на 7 % у порівнянні з аналогічним періодом попереднього року, а з Норвегії – впав на 9 %. Обсяг імпорту природного газу трубопровідним транспортом з Алжиру впав на 26 % у порівнянні з IV кварталом 2018 року у зв'язку із неконкурентними контрактами, прив'язаними до ціни на нафту. У той же час обсяг імпорту природного газу трубопровідним транспортом з Лівії зріс на 4 %, хоча її частка в загальному обсязі імпорту природного газу в ЄС є незначною. У 2019 році обсяг чистого імпорту склав 398 млрд м³, що на 8 % більше ніж у 2018 році (362 млрд м³). У 2019 році річний обсяг споживання природного газу (482 млрд м³) покривався за рахунок власного видобутку (109 млрд м³) та обсягів чистого імпорту (398 млрд м³), що дозволило наростити запаси газу в газосховищах (на 25 млрд м³).
- Поставки природного газу з Росії трубопровідним транспортом залишаються основним джерелом імпорту ЄС та становили 39 % від загального обсягу імпорту природного газу ЄС у

⁶Quarterly Report on European Gas Markets, Volume 12 (issue 4; fourth quarter of 2019)
https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/quarterly_report_on_european_gas_markets_q4_2019_final.pdf

IV кварталі 2019 року, що є найменшим значенням з I кварталу 2015 року. Вперше LNG посів другу позицію серед основних джерел імпорту природного газу із найвищою часткою на рівні 28 %. Імпорتنі поставки з Норвегії стали третім важливим джерелом із часткою 26 %, а частка трубопровідних поставок з Північної Африки склала 6 %. Якщо розглядати частку сумарних поставок природного газу трубопровідним транспортом та LNG в розрізі кожної країни, частка Росії становить 44 % в загальному обсязі імпорту, що свідчить про її зростаючу роль у поставках LNG до Європи, за якою слідує Норвегія із часткою 28 %. Частка обсягів імпорту з інших країн, крім Росії, Норвегії та Алжиру, становила 19 %. У IV кварталі 2019 року сумарна вартість імпортованого природного газу країнами ЄС склала приблизно 17 млрд євро, що на 39 % менше ніж у відповідному періоді 2018 року в основному у зв'язку із падінням цін на імпорт (на 45 %). В цілому у 2019 році Росія поставила 46 % від загального обсягу імпорту ЄС (трубопровідним транспортом та LNG), Норвегія – 29 % та інші джерела LNG – 17 %. Загальна вартість імпортованого природного газу країнами ЄС у 2019 році склала 69 млрд євро, що на 29 млрд євро менше ніж минулого року завдяки зменшенню ціни імпортованого газу. Вартість імпортованого LNG в ЄС у 2019 році склала 16,3 млрд євро.

- У IV кварталі 2019 року Україна залишалася основним маршрутом для поставок російського газу до країн ЄС, транспортуючи 43 % від загальних обсягів поставок природного газу з Росії (приблизно 18 млрд м³), що на 4 % більше ніж у відповідному періоді 2018 року. Частка Північного потоку склала 34 % (14 млрд м³), що на 2 % менше ніж у IV кварталі 2018 року, а частка поставок через територію Білорусі склала 23 % (10 млрд м³) від загального обсягу імпорту природного газу з Росії до ЄС. В цілому у 2019 році поставки природного газу з Росії трубопровідним транспортом забезпечили 41 % (приблизно 163 млрд м³) від загального обсягу імпорту природного газу ЄС. Газотранспортною системою України було протранспортовано 74 млрд м³, а Північним потоком та газотранспортною системою Білорусі – 53 та 36 млрд м³ відповідно. У 2019 році імпорт природного газу з Росії газотранспортною системою України зріс на 10 млрд м³.
- Обсяги імпорتنих поставок LNG до ЄС у IV кварталі 2019 року демонстрували суттєве зростання – на 42 % у порівнянні з відповідним періодом попереднього року. Ціни в різних регіонах (зокрема між Європою та Азією) в основному залишались однаковими в умовах глобального надлишку поставок LNG, що спричинило значне надходження LNG до Європи. Зростанню імпорту LNG до Європи також сприяло зменшення попиту на LNG на багатьох азійських ринках в умовах глобального надлишку поставок LNG. У IV кварталі 2019 року США стали основним джерелом поставок LNG до ЄС із часткою 25 % від загального обсягу імпорту LNG, випередивши Катар – 23 %, Росію – 19 % та Нігерію – 11 %. У IV кварталі 2019 року Великобританія була найбільшим імпортером LNG до ЄС (7 млрд м³), випередивши Францію – 6 млрд м³ та Іспанію – 5,4 млрд м³. Середній рівень використання терміналів регазифікації LNG в ЄС у IV кварталі 2019 року становив 57 %, а в цілому протягом 2019 року – у середньому 51 %, що значно вище за величину, зафіксовану у 2018 році, – 26 %. Обсяги імпорту LNG до ЄС у 2019 році становлять 108 млрд м³ або 27 % від загального обсягу імпорту природного газу та 22 % від загального обсягу споживання природного газу в ЄС. У 2019 році Катар був найбільшим постачальником LNG до ЄС із обсягом 30 млрд м³, Росія – 21 млрд м³ та США – 17 млрд м³. Минулого року зростання конкуренції в поставках LNG до ЄС спостерігалось між США та Росією.
- Станом на кінець грудня 2019 року рівні наповнення газосховищ в ЄС становили 88 %, що є найбільшим значенням у цей період року за останні 8 років. Обсяги відбору природного газу у IV кварталі 2019 року склали всього 9 % від загального обсягу потужності зберігання на відміну від IV кварталу 2018 року, коли це значення становило 12 %. На кінець 2019 року середній рівень наповнення газосховищ був на 18 п.п. вище ніж роком раніше. На рівні ЄС газосховища покрили б 60 % обсягів типового споживання природного газу у I кварталі 2020 року до кінця опалювального сезону. Достатні обсяги імпорту LNG та ліквідні газіві

ринки з конкурентною ціною сприяли відсутності попиту на природний газ, який зберігався в газосховищах.

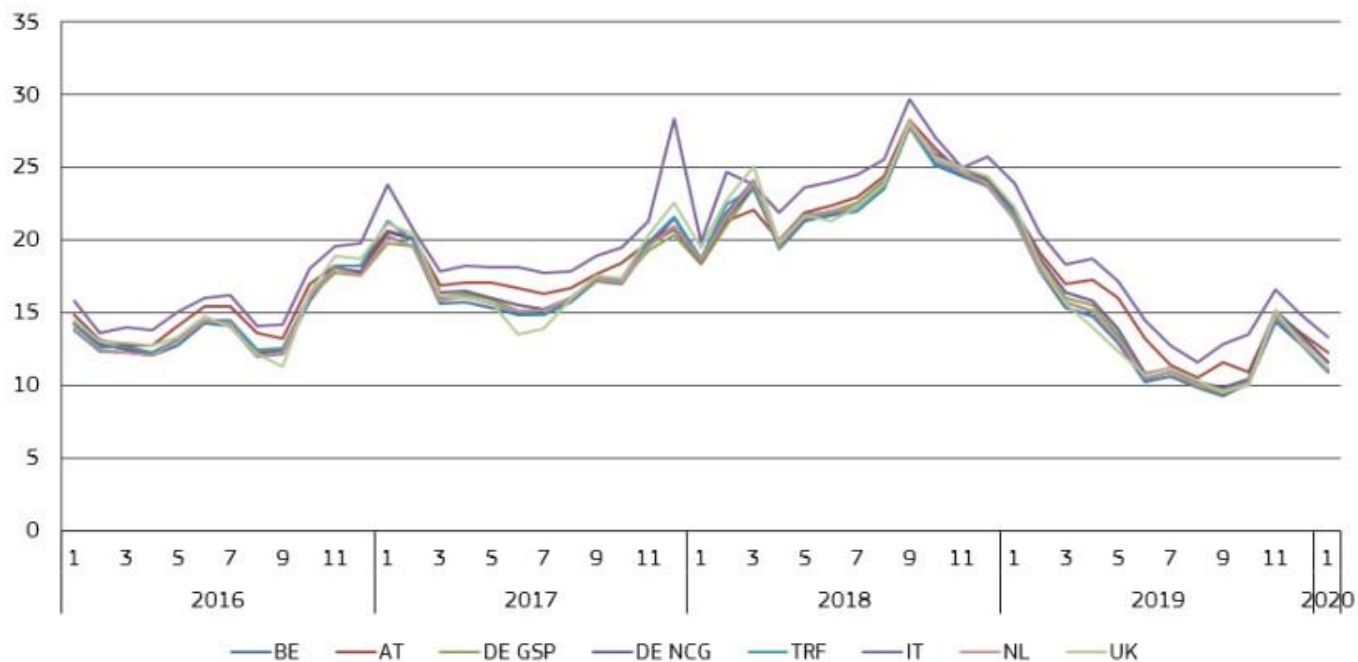

Рис. 5.1. Динаміка цін на природний газ на європейських газових хабах, євро/МВт*год

- У IV кварталі 2019 року ціни «спот» на більшості європейських газових хабів зросли на 12 – 15 євро/МВт*год з найнижчих рівнів попереднього кварталу (рис. 5.1). На ціну природного газу в Європі досі в основному впливали надмірні обсяги надходження LNG до Європи, однак серія холодних періодів у листопаді 2019 року та прогноз холоднішої, ніж зазвичай, зими сприяли зростанню ціни. Проте у грудні «м'які» погодні умови, зменшення попиту на газ зі сторони виробників електроенергії та успішне завершення переговорів щодо укладення майбутнього контракту на постачання газу Росією призвели до зменшення оптової ціни на газ до кінця року. У IV кварталі 2019 року ціни на європейських газових хабах впали на 40 – 50 % у порівнянні з відповідним періодом попереднього року. У кінці 2019 року ціни «форвардних» контрактів з поставкою газу через рік почали знижуватись, оскільки суб'єкти

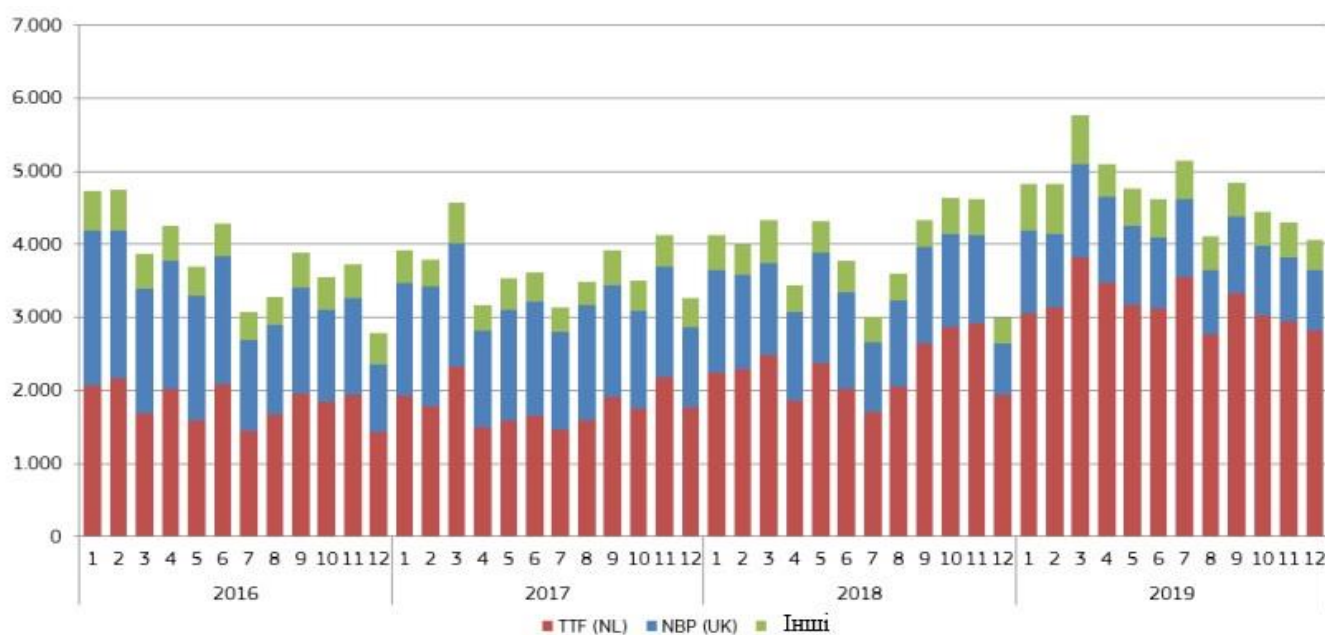

Рис. 5.2. Динаміка обсягів торгівлі природним газом на європейських газових хабах, ТВт*год

ринку прогнозували значні обсяги імпорту LNG у 2020 році, що призвело до зниження цін на літо 2020 року.

- У вересні – грудні 2019 року обсяги торгівлі на європейських газових хабах зросли на 7,5 % у порівнянні з відповідним періодом 2018 року, а загальні обсяги торгівлі на найбільш ліквідних європейських газових хабах становили 18 062 ТВт*год (приблизно 1 508 млрд м³, що в 9 разів більше за обсяги загального споживання природного газу в ЄС) (рис. 5.2). Менші темпи зростання обсягів торгівлі в порівнянні з попереднім періодом були спричинені зменшенням торгівлі за «форвардними» контрактами. Частка голландського хабу ТТФ в загальних обсягах торгівлі в ЄС становила 67 %, підтверджуючи свою лідерську роль в Європі, поступово розвиваючись у глобальний газовий індикатор.
- У IV кварталі 2019 року у порівнянні з відповідним періодом 2018 року роздрібні ціни на природний газ для побутових споживачів суттєво знизилась (на 10 %), а для промислових споживачів зниження було незначним. Але для великих промислових споживачів зниження ціни було більш відчутним, що означає, що поточне падіння цін на оптових ринках газу тільки почало відображатися в роздрібних цінах у IV кварталі 2019 року. Однак у грудні 2019 року роздрібні ціни для побутових споживачів були нижчими ніж минулого року більше ніж у половині європейських столиць.